

HIJ IS VERREZEN !

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT / P106088

V.U. : A. VAN DER SCHRAELEN, DRIESHEIDE 45, B-2980 ZOERSEL

NR. 79 / JANUARI-FEBRUARI 2016

AFGIFTEKANTOOR : ANTWERPEN X

« MIJN ONBEVLEKT HART ZAL JE TOEVLUCHT ZIJN »

DE TRANEN VAN GOD

« **G**OD weent », aldus paus Franciscus toen hij op 29 oktober, twee weken vóór de aanslagen in Parijs, het Evangelie over de tranen van Jezus becommentarieerde :

« "En toen Hij de stad naderde en haar zag, weende Hij over haar en sprak : Ach, mocht ook gij op deze dag nog erkennen wat u tot vrede strekt ; maar dat is thans voor uw ogen verborgen. Waarachtig, er zullen dagen over u komen dat uw vijanden een wal om u werpen, u omsingelen en u van alle kanten benauwen ; dat ze u zullen verdelgen, u en uw kinderen die in u wonen ; en dat ze bij u geen steen op de andere zullen laten, omdat ge uw tijd van ontferming niet hebt erkend" (Lc 19, 41-44).

« In de tranen van Jezus om Jeruzalem ligt heel

de liefde van God. God weent om mij wanneer ik mij verwijder. God weent om ieder van ons, Hij weent om al die boze mensen die zoveel slechte dingen doen, die de mensheid zoveel kwaad berokkenen.

« Christus richt zich tot Jeruzalem : "Hoe dikwijls heb Ik uw kinderen willen vergaderen, zoals een hen haar kuikens onder haar vleugels ; maar gij hebt niet gewild !" (Lc 13, 34). Het is een beeld van tederheid. God kan niet niet liefhebben. Ik kan die liefde weigeren, ik kan ze weigeren zoals de slechte moordenaar gedaan heeft tot op het laatste ogenblik van zijn leven. Maar die liefde wachtte daar op hem.

« En wij, hebben wij het vermogen om te "weenen" ? Laten we de genade daartoe vragen », besloot de paus, waarmee hij in de voetstappen trad van de Z. Francisco van Fatima. Ti Marto, Francisco's

« Verschillende andere bisschoppen, priesters, geestelijken en zusters beklommen een steile berg, waar zich op de top een groot kruis bevond... Onder de beide armen van het kruis stonden twee engelen, ieder met een kristallen schenkan in de hand ; daarin verzamelden zij het bloed van de martelaren en daarmee besprenkelden zij de zielen die naderden tot God » (derde Geheim van Fatima). Bij de aanvang van een H. Mis in Bethanië « aan de overkant van de Jordaan », 10 januari 2014.

HET NOORDEN KWIJT ?

In september 2015 brachten de Belgische bisschoppen De Kesel, Lemmens en Harpigny een solidariteitsbezoek aan de vervolgde christenen in Noord-Irak. Zij bezochten ondermeer de Syrisch-katholieke aartsbisschop van Mosoel, Mgr. Yohanna Petros Mouche, in zijn ballingsoord Erbil.

Volgens Mgr. Mouche zijn bijna alle christenen gevlucht omdat ze voor de keuze werden gesteld : bekeren, belastingen betalen of sterven. Hij is van mening dat IS, dat Mosoel bezet houdt, bewust gebruik gemaakt heeft van de vluchtelingenstroom : *« Tussen al die duizenden vluchtelingen die nu in Duitsland opgevangen worden, zijn er minstens vijf-duizend gestuurd door IS. Het is niet voor niets dat ze voedselpakketten van het Rode Kruis weigeren... Europa is veel te naïef. »*

Benoît Lannoo, coördinator van de bisschoppen-delegatie in Irak, nuanceert de woorden van de aartsbisschop : « Mouche zit in een klein appartement te verpieteren [sic]. Die man is duidelijk het noorden kwijt. » Inderdaad, wat kan iemand die al heel zijn leven in het Midden-Oosten verblijft nu weten van de echte toestand ?

Zou meneer Lannoo vandaag, na de aanslagen in Parijs, nog altijd vinden dat Mgr. Mouche spoken ziet en dat Europa niet naïef is ?

vader, vond de jongen op een nacht in tranen, het gelaat verborgen in zijn kussen opdat niemand zijn snikken zou horen : *« Ik dacht aan Jezus die zo bedroefd is om de zonden die men tegen Hem bedrijft. »*

NOOIT MEER VEILIG

De oorlog is nu overal. Om ons te verdedigen zal het niet volstaan, zoals president Hollande bevestigt heeft, om de posities van Islamitische Staat in Syrië te bombarderen, terroristen op te sporen, imams te verdrijven en moskeeën te sluiten. Wat dan wel ? *« Wij kunnen de barbaarse gruwel enkel beantwoorden door meer vertrouwen te hebben in onze gelijken en in hun waardigheid », aldus kardinaal Vingt-Trois, aartsbisschop van Parijs, in zijn homilie op 15 november 2015. Bravo ! Nu kunnen de islamisten hun toekomstige aanslagen in alle rust voorbereiden in Raqqa of in Parijs !*

Toen in de week na de aanslagen enkele honderden mensen verzamelen geblazen hadden op de *Place de la République* « om eer te brengen aan de slachtoffers », volstond de droge knal van een voetzoeker om hen in paniek te doen wegstuiven als een vlucht müssen ; ze liepen mekaar haast onder de voet en lieten hun bordjes met *« Même pas peur ! »* ("Zelfs geen schrik") schielijk achter. Ze waren duidelijk niet gemaakt uit de stof waaruit kruisvaarders en martelaars gemaakt worden...

Niettemin deed het communiqué waarin de moordpartijen van 13 november opgeëist werden ons die eer aan : het kalifaat verklaarde dat Parijs

getroffen werd als *« hoofdstad die de banier van het kruis in Europa draagt »*. In het Angelusgebed van 15 november verduidelijkte paus Franciscus : *« de oudste dochter van de Kerk »*.

Toen Karel Martel in 732 bij Poitiers met het zwaard de Saraceense horden tegenhield, deed hij dat om het geloof en de Kerk te verdedigen tegen de islam, helemaal in tegenstelling tot de verzachtende woorden van de aartsbisschop van Parijs, verrader van zijn verantwoordelijkheid als *Defensor civitatis !*

VERBOD OP KERSTSTALLEN

Precies één week na de moordaanslagen drong de *Vereniging van de burgemeesters van Frankrijk* (AMF) er op aan om uit de publieke plaatsen alles wat nog overblijft aan christelijke symbolen in onze geseculariseerde Republiek te verwijderen. In een memorandum ter attentie van al hun collega's, zowel die van links als die van rechts, hebben de sarkozyst François Baroin, voorzitter van de AMF, en de socialist André Laignel, ondervoorzitter, een *« code de bonne conduite laïque »* opgesteld : hoe gedragen wij ons als goede geseculariseerde burgemeesters ?

De datum van publicatie maakt duidelijk dat het de bedoeling van het vademecum is om de islam te bestrijden. Eerste maatregel : weigering om in de kantines van de gemeentescholen *« confessionele menu's op basis van religieuze of filosofische voorschriften »* aan te bieden. Goed. Maar omdat de moslims zich niet gediscrimineerd zouden voelen, vermits zij de enigen zijn die *« confessionele menu's »* vragen – de katholieken hebben het vlees derven op vrijdag al lang laten varen – vraagt de AMF ook een verbod

HET TWEEDE KALIFAAT

« De islamitische traditie leert dat de wereld twee perioden zal kennen waarin het kalifaat bestaat. Het eerste kalifaat kwam aan zijn einde met de val van het Ottomaanse rijk. Wat IS betreft, is nu de tweede geprofeteerde kalifaatperiode begonnen. Die luidt ook het begin in van het Einde der Tijden, dat gepaard gaat met een massale en apocalyptische strijd tussen de troepen van het kalifaat en de ongelovigen.

« Het is de plicht van een kalief oorlog te voeren en gebied te blijven veroveren, tot door een selecte groep uitverkoren gelovigen de heilstaat op aarde wordt gevestigd.

« Europa vormt de frontlinie en wordt als uiterst makkelijke prooi gezien : vergrijsd, risicomidend, zonder enige vechtlust, zielloos in het postchristelijke tijdperk en geleid door zwakke politici. Bovendien werkt Europa niet samen met logische bondgenoten als Rusland en Israël. Europa laat zich door Amerikaanse *neocons*, die zijn blijven steken in de vorige Koude Oorlog, ophitsen tegen Poetins Rusland. Zo is Europa zwakker dan ooit tevoren. »

*Adjedj Bakas, auteur van
« Kapitalisme & Slowbalisering »*

op kerststallen in publieke ruimten! Ook processies, het dopen van nieuwe schepen, concerten van religieuze muziek enz. kunnen niet door de beugel.

Kortom, waar het om gaat is « *een filosofische benadering van het samenleven die men kan omschrijven als humanistisch, omdat ze naar geen enkel godsdienstig dogma of een "geopenbaarde" waarheid refereert* ».

Zo'n « code » draagt maar al te duidelijk de handtekening van de maçonnieke lobby. François Baroin, de voorzitter van de AMF, is niet toevallig de zoon van Michel Baroin, voormalig grootmeester van het Grootoosten van Frankrijk. De zoon heeft het onderrecht van de vader goed onthouden. Onder het voorwendsel van strijd tegen de islam is dat maçonniek "humanisme", dat zich richt tegen wat er nog overblijft aan religieuze symbolen, een echte oorlogsmachine tegen de Kerk en het katholiek geloof.

De ware vijand is dus niet de islam, maar de Republiek. Die heeft ons eerst belet om de moslims in Frans Algerije te bekeren en verhindert ons nu om hen tot bij de Kerststal te voeren. En dat ondanks het feit dat de wereldvrede ervan afhangt – en niet van de « godsdienstvrijheid », afgekondigd door een afvallig Concilie !

HET MINISTERIE VAN DE KOE

De godsdienstvrijheid...

Nemen we als voorbeeld de cultus van de koeien in India. In dat land zijn de koeien heilig en het doden ervan wordt door de hindoeïstische religie verboden. Op 28 september 11 werd in het dorp Dadri een moslim, die ervan beschuldigd werd biefstuk gegeten te hebben, door een woedende menigte gelycht: hij werd met knuppels doodgeslagen, zijn zoon belandde met ernstige hersenletsels in de kliniek. De krant *La Croix* ging bij die gelegenheid fel te keer tegen de « *onverdraagzaamheid* » van het « *hindoe-fundamentalisme* ».

In Kasjmir, een Indische deelstaat met een moslimmeerderheid, werd door de hindoeipartij in september een formeel verbod op de consumptie van rundvlees uitgevaardigd. De lokale moslimafgevaardigde sjeik Abdul Rashid organiseerde daarop een *beef party*, met als gevolg dat woedende hindoes een mohammedaanse trucker met een petroleumbom vermoordden. « *Rundvlees eten is een provocatie* », reageert een radicale hindoe die een beschermd tehuis voor koeien heeft gesticht. « *Als iemand mijn godsdienst aanvalt, verdedig ik mij.* » Volgens dezelfde persoon is een heel netwerk van sympathisanten « *voortdurend waakzaam op het internet om strafexpedities te lanceren als moslims een koe doden of stelen* ».

La Croix, dat er prat op gaat open te staan « *voor alle godsdiensten* », begrijpt er niets meer van: « *Vandaag is de koe het meest "gepolitiseerde" dier van het Indisch subcontinent geworden. De deelstaat Rajasthan, die geleid wordt door de nationalistische hindoeipartij van premier Narendra Modi, heeft zelfs een "ministerie van de koe" opgericht.* »

« Links van Onze-Lieve-Vrouw en iets hoger zagen wij een engel, die een vurig zwaard in de linkerhand hield. Vonken vlogen eraf en vlammen sloegen eruit, alsof die de wereld in brand moesten steken. Maar de vlammen doofden uit toen zij in aanraking kwamen met het schitterend licht dat Onze-Lieve-Vrouw er vanuit haar rechterhand op liet stralen » (derde Geheim van Fatima). Het mirakel van El Goloso.

EEN ANTICHRISTELIJK OFFER

Om te lachen of om te huilen? De waarheid is dat het in India om een godsdienstoorlog gaat, in naam van de Koran.

Wat lezen we in het boek van de moslims? « *In die tijd zei Mozes tot zijn volk: "Voorwaar, de God zegt jullie een koe te offeren"* » (soera 11, vers 67). Het volk vraagt een verklaring: « *Zij zegden: "Wil jij ons een feest laten vieren uit spot?"* » Mozes antwoordt dat het er om gaat de zonde van afgoderij uit te boeten: « *De God zegt: het moet een koe zijn; geen paard, geen kameel. De verklaring ligt in de zonde. Doe wat jullie opgedragen wordt.* »

Zowel de idee als de gebruikte woordenschat zijn Bijbels. De allusie op de aanbidding van het gouden kalf door de Israëlieten, waardoor ze zwaar zondigden tegen Jahweh, ligt voor de hand. « Een koe », *baqarat*, is de transcriptie van het Hebreeuwse woord *bâqâr*, « kop van grootvee », dat wil zeggen runderen (in tegenstelling tot « kleinvee »: schapen en geiten). In het boek Deuteronomium lezen we dat Jahweh als uitboeting voor de afgoderij het offer van runderen vraagt: « *Gij zult offeren van uw grootvee* » (Dt 12, 21). De auteur van de Koran vat heel die liturgie van het Oude Testament samen en restaureert ze ten behoeve van zijn volgelingen, Arabische nomaden van de 7de eeuw.

DE GROTE ANGST VAN ONZE KERKLEIDERS

« Het is *niet de massieve geloofsafval van de christenen* waarvan de leiders van de Kerk schrik hebben, want dat is “uiteraard” een maatschappelijk fenomeen dat uitsluitend westers is... Het is *niet de expansie van de islam* waarvoor zij bevreesd zijn, want volgens hen volstaat het om aan de moslims vriendelijk uit te leggen dat het niet goed is om « in naam van God te doden », wat velen trouwens al begrijpen... Het is *zeker niet de anti-christelijke secularisering* van onze vrijmetselaars-republiek [en van België, en van Vlaanderen] die hen angst aanjaagt, want dat is nu eenmaal het nieuwe Credo van het moderne “samen-leven”...

« Neen, de leiders van de Kerk zijn bang *voor een Vrouw*. « *Het is slechts een vrouw* », maar zoals de H. Jeanne d'Arc destijds boezemt zij haar tegenstanders een hardnekkige afkeer in. Eigenlijk is de reden daarvan niet anders dan toen : als de levende God in de politieke of kerkelijke geschiedenis van de mensheid verschijnt, haar opnieuw wil oriënteren, zijn afdruk wil nalaten, dan is dat altijd moeilijk. En van leugen op leugen eindigt men snel bij moord, zelfs bij Godsmoord... Die Vrouw die schrik aanjaagt en die evenveel ontsteltenis teweeg brengt in Rome als indertijd het goddelijk Kind Jezus in Jeruzalem (cf. Mt 2, 3), zij is het die heeft gezegd : « *Ik ben van de Hemel*. » Het is Onze-Lieve-Vrouw van Fatima, de Onbevleete Ontvangenis, de « *goddelijke Maria* ».

broeder Philippe van het Gelaat van God

Maar er is meer. Soera II vervolgt : « *De God zegt dat het om een doorboorde en opgehangen koe gaat. Haar [rituele] taak is het om gestraft te worden voor hen die ernaar opzien* » (II, 69).

« *Doorboord* » : het Aramese woord *sebar* kan zowel “dragen, ondergaan” betekenen als “doorboren met de bedoeling om te doen bloeden”. In de eerste betekenis gaat het om een koe die “belast” is ; we denken dan automatisch aan de zondebok, « belast met alle fouten van de kinderen van Israël, al hun overtredingen en al hun zonden » (Lv 16, 21), én aan de lijdende Dienaar, van wie Isaïas zegt : « En toch, Hij draagt ónze kwalen en dorst ónze smarten » (Is 53, 4). Bij dezelfde profeet vinden we ook de tweede betekenis : « Om ónze misdaden wordt Hij doorboord » (Is 53, 5).

« *Opgehangen* » : dat men volgens de Koran een dier moet « *offeren* » tot uitboeting van de « *zonde* », verwijst dat niet naar het christelijk mysterie van de verlossing, volbracht door Jezus Christus, « *opgehangen* » aan het Kruis ?

« *Voor hen die ernaar opzien* » is allicht een zinspel op de koperen slang die Mozes, op Gods bevel, aan een paal bevestigt : « En wanneer iemand door een slang werd gebeten, en hij zag op naar de koperen slang, dan bleef hij in leven » (Nm 21, 9).

Die slang is dan weer de voorafbeelding van Jezus, naar de woorden van Sint-Jan : « En zoals Mozes de slang ophief in de woestijn, zo moet de Mensenzoon worden verheven, opdat ieder die in Hem gelooft het eeuwig leven zou hebben » (Jo 3, 14-15).

Zo grijpt de schrijver van de Koran niet alleen terug naar het Oude Testament, maar blijkt hij ook een herinterpretatie van het Evangelie te willen geven.

Het « *geslachte Lam* », Christus zelf (Ap 5, 6), vangt hij door een « geofferde koe » : een gewaagde parodie, een antichristelijke constructie. En hij gaat nog een stap verder door de koe *musallamat* (waarvan de term “moslim” is afgeleid) te noemen : « tot volmaaktheid gebracht » (vers 71). Zijn bedoeling is om de Brief aan de Hebreeën van Sint-Paulus tegen te spreken, volgens wie de offers van de Mozaïsche wet onmachtig waren : « *gaven en offers welke de offeraar niet kunnen volmaken* » vermits het slechts « *vleselijke voorschriften zijn, vastgesteld tot aan de tijd van het volmaakte bestel* » in Jezus Christus (He 9, 9-10).

EEN MIRAKEL VAN ONZE-LIEVE-VROUW

Gelukkig hebben wij de Allerheiligste Maagd Maria, bij wie wij onze toevlucht kunnen nemen.

Op 30 juli 2015, toen Spanje getroffen werd door een grote hittegolf, deed zich een incident voor op de militaire basis van El Goloso, ten noorden van Madrid : er brak brand uit die oversloeg naar de kazernetuin. Struiken en gras vatten vuur en brandden volledig af. Groot was de verbazing van de militairen die de brand blusten toen zij merkten dat een klein beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes, dat in het midden van de tuin stond – we zijn in Spanje, niet in Frankrijk ! – onaangevoerd gebleven was.

De foto's laten duidelijk zien dat de vegetatie rondom volledig verschroeid was, maar dat de vlammen een beperkte zone rondom het beeld ongemoeid lieten. Zelfs enkele vazen met bloemen die men bij het beeld had geplaatst, waren nog intact, alsof het vuur de hele plek gerespecteerd had... Het beeld zelf was nog helemaal wit, zonder een spoor van beschadiging door de vuurgloed.

Het verhaal deed snel de ronde op de sociale netwerken. Natuurlijk vermoedden sommigen dat er bedrog in het spel was, maar verder onderzoek sloot elke twijfel uit.

Het enige wat ons te doen staat, is de secularisering in het vuur werpen, samen met de Akten van het Tweede Vaticaans Concilie, en de H. Maagd Maria installeren als koningin van Frankrijk op alle kruispunten van haar rijk. Wij weten het immers dankzij het derde Geheim van Fatima : zij is het die « *de vlammen van het vurig zwaard van de engel, die ons oproept tot boete, doet uitdoven wanneer zij in aanraking komen met het schitterend licht dat zij er vanuit haar rechterhand laat op stralen* » !

broeder Bruno van Jezus-Maria

ALBINO LUCIANI EN FATIMA

Bijna veertig jaar geleden straalde over de Kerk en de wereld het korte maar onvergetelijke pontificaat van paus Joannes-Paulus I. Toen het derde Geheim van Fatima bekend gemaakt werd, begrepen abbé de Nantes en broeder Bruno onmiddellijk dat Albino Luciani de paus was naar wie in het Geheim verwezen werd: « een Bisschop in het Wit gekleed » die verscheen « in een immens Licht dat God is ». Een nauwkeurige studie maakte duidelijk hoezeer het lot van paus Luciani inderdaad met Fatima verweven was.

In het jaar 1977, toen het pontificaat van paus Paulus VI stilaan naar zijn einde liep, werden de openbaringen van Fatima nog altijd geheim gehouden en met misprijzen behandeld in de Kerk. De zestigste verjaardag van de verschijningen werd in Rome zo goed als doodgezwegen.

EEN BIJZONDERE GENADE

Maar precies in dat jaar begon Fatima, door een speciale genade van uitverkiezing, een gewichtige plaats in te nemen in het leven, de geest en het hart van Albino kardinaal Luciani, de toenmalige patriarch van Venetië. Op een avond in januari 1977 was hij in de gelegenheid om de lange toespraak te lezen die kardinaal Roncalli (de latere paus Joannes XXIII) op 13 mei 1956 gericht had tot de bedevaarders van Fatima. De patriarch was er erg van onder de indruk. Hij schreef toen een homilie die hij op het feest van Driekoningen uitsprak in de basiliek van San Marco:

« Na de vespers zal een vrome traditie, ingesteld door kardinaal La Fontaine, ons allemaal – patriarch, geestelijkheid en alle gelovigen – in processie en tijdens het zingen van de litanieën van Loreto leiden tot aan de voeten van de Madonna Nicopeia, “de Maagd die de overwinning bewerkt”. In onze basiliek telt men meer dan veertig voorstellingen van de H. Maagd; maar de meest vereerde is de Nicopeia [een icoon versierd met kostbare edelstenen, in 1204 meegebracht uit Constantinopel – nvdr], die door de Venetianen sedert vele eeuwen aanroepen wordt en overladen met geschenken, offeranden en ex voto's. Iedereen weet dat.

« Wat misschien minder is geweten is het feit dat kardinaal Roncalli zichzelf een ideale boog voorstelde waarvan het beginpunt de Nicopeia zou zijn en het eindpunt Fatima, waardoor het Oosten en het Westen verenigd zouden zijn, de patriarch van Lissabon met die van Venetië, de Adriatische Zee met de Atlantische Oceaan. Hij vertolkte die gedachte op 13 mei 1956, in het besluit van zijn homilie uitgesproken op het grote plein van Fatima, in aanwezigheid van het voltallige Portugese episcopaat en een half miljoen bedevaarders¹.

« In 1977 is het precies de zestigste verjaardag van de verschijningen. In het spoor van mijn vereerde voorganger meen ik ook enkele woorden over Fatima te moeten zeggen, ter ere van de H. Maagd » (Opera omnia, dl. 8, p. 12).

Zijn relaas van de verschijningen was gedetailleerd en boeiend. De kardinaal legde er zich in het bijzonder op toe om het buitengewone, miraculeuze karakter van het zonnewonder (13 oktober 1917) aan te tonen:

« De Maagd Maria is langzaam aan verdwenen, en plots roept Lucia luid: “Kijk naar de zon!” Iedereen kijkt. De zon heeft zich een weg gebaad door de wolken. Ze lijkt op een zilveren schijf, iedereen kan ze zomaar bekijken, ze verblindt niet. Het is alsof men een zonsverduistering bijwoont.

« Plots stijgt een enorm geroep op: “Mirakel! Mirakel!” De houding van de massa doet denken aan het Bijbelse beeld van het Godsvolk waaraan Jahweh verschijnt. Iedereen staart vol verbazing, met ingehouden adem en het hoofd ontbloot, naar de hemel: de zon is losgekomen van het uitspan-

ALBINO LUCIANI, PAUS JOANNES-PAULUS I.

(1) Men zou uit deze passage verkeerdelijk kunnen opmaken dat de latere paus Joannes XXIII een grote devotie voor Fatima had. In werkelijkheid zette hij de woorden van de engel en de verschijningen naar zijn hand: hij zag er vooral de aankondiging in van « iets ongewoons en goddelijks, een bries die voorafgaat aan een nieuw Pinksteren ». Fatima als wegbereiding voor Vaticanum II dus!

sel, ze beweegt, ze "danst", zoals de toeschouwers zeggen... »

De tekst van de homilie werd gepubliceerd in het diocesaan tijdschrift van Venetië. Opvallend is dat de patriarch wel verschillende woorden van Onze-Lieve-Vrouw aanhaalde, maar dat hij zweeg over alles wat betrekking had op de devotie tot het Onbevlekt Hart van Maria. Vanwaar die gereserveerdheid?

Albino Luciani kende de stellingen van de Belgische jezuïet Edward Dhanis, die het getuigenis van zuster Lucia verdacht maakte, maar hij wist niet dat die stellingen op grondige wijze weerlegd waren, meer bepaald door de Portugese jezuïeten Da Fonseca en Veloso, door de Nederlandse montfortaan Jongen en door de claretijn Alonso, de officiële expert.

OP BEDEVAART NAAR FATIMA

Vier maanden later, op 1 mei, schreef de patriarch aan zijn gelovigen om hen aan te moedigen zich van ganser harte aan te sluiten bij de viering van de zestigste verjaardag van de verschijningen. Hij moedigde zijn biechtvader, pater Leandro Tiveron, aan om een bedevaart van Venetianen naar Fatima te organiseren.

Op een dag vroeg de pater:

– Eminentie, zou u akkoord gaan om ons te vergezellen?

– *Ja, zeker, het is een verlangen dat ik al geruime tijd koester. Het is een geheime belofte die ik aan de Madonna gedaan heb.*

Kort daarna belde de kardinaal naar de markiezin van Cadaval, een oude vriendin van Venetiaanse afkomst die gehuwd was met een lid van de Portugese aristocratie. Hij wou haar vragen om de bedevaart ter plaatse in goede banen te leiden.

– Eminentie, antwoordde ze, dat kan ik niet. Ik ben helemaal niet gekwalificeerd om die opdracht op mij te nemen. U zou in contact moeten treden met de patriarch van Lissabon, ofwel u richten tot het Vaticaan.

De kardinaal onderbrak haar:

– *Neen, dat is onmogelijk! Ik wil niets regelen met het Vaticaan. In het Vaticaan huist de duivel.*

Er kan geen twijfel over bestaan dat Albino Luciani inderdaad die indrukwekkende uitspraak gedaan heeft². Wellicht dacht hij daarbij aan wat hij wist over de financiële verduisteringspraktijken van de Milanese maffia die toen oppermachtig was in het Vaticaan (zie het artikel *De moord op de Goede Herder* in *Verrijzenis* nr. 3, mei-juni 2001).

De bedevaart van de Venetianen vond plaats van 9 tot 11 juli 1977. Omdat hij het vliegtuig waarin zijn medepelgrims plaats genomen hadden, gemist had, vertrok de kardinaal op zaterdag 9 juli met een nachtvlucht vanuit Rome. Hij landde in de

vroege ochtend in Lissabon en bereikte per auto Fatima, juist op tijd om als hoofdccelebrant de plechtige Mis op te dragen op het reusachtige plein van de Cova da Iria, waar het beeld van de H. Maagd in processie rondgedragen werd. Tijdens zijn preek zei hij het volgende:

« Beminde broeders en zusters, vandaag gaat mijn groot verlangen in vervulling om in Fatima te zijn om onze goede Moeder Maria te bedanken voor alle genaden waarmee zij mijn leven sinds mijn kinderjaren overladen heeft. Het is met veel emotie dat ik hier tot u spreek, op de plek waar de H. Maagd verschenen is aan de herdertjes Jacinta, Francisco en Lucia. [...] »

« In ons hart weerklinken de woorden van de engel aan de kinderen: "Ik ben de Engel van de vrede, bid samen met mij: Mijn God, ik geloof, ik aanbid, ik hoop en ik hou van U. Ik vraag U vergiffenis voor de mensen die niet geloven, niet aanbidden, niet hopen en niet van U houden." En de woorden van de H. Maagd: "Bid, bid veel, kinderen, en doe offertjes voor de zondaars. Veel zielen gaan naar de hel omdat niemand zich voor hen offert of voor hen bidt. Bid elke dag het rozenhoedje om het einde van de oorlog en de vrede te bekomen." [...] »

« Tijdens haar laatste verschijning, op 13 oktober 1917, zei de Madonna tot de herdertjes: "Ik ben Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans. Ga verder met elke dag het rozenhoedje te bidden. De oorlog gaat eindigen en de soldaten zullen terug naar huis komen. Wanneer jullie het rozenhoedje bidden, zeg dan na elk mysterie: O mijn Jezus, vergeef ons onze zonden, behoed ons voor het vuur van de hel en neem in uw Paradijs alle zielen op, vooral diegene die uw barmhartigheid het meest nodig hebben." De woorden en de vragen van de H. Maagd aan de herdertjes zijn als een noodkreet die in elke verschijning terugkomt tijdens dat jaar dat voor de mensheid zo vervuld was van onheil. Onze-Lieve-Vrouw vraagt te bidden, boete te doen en offers te brengen tot eerherstel voor de beledigingen haar Zoon Jezus en haar Onbevlekt Hart aangedaan... » (opgetekend door Camillo Bassotto in "Il mio cuore è ancora a Venezia": Albino Luciani, 1990, pp. 114-115).

Tijdens zijn bedevaart werd kardinaal Luciani bijzonder gesticht door de vroomheid van de Portugezen, van wie er velen op hun knieën de "boeteweg" aflegden, zoals Lucia voor de eerste keer had gedaan in 1919 om de genezing van haar moeder te bekomen. In de namiddag, toen hij de groep van zijn stadsgenoten terug vervoegd had, begaf hij zich naar de basiliek om te bidden op de graven van Francisco en Jacinta. Daarna volgde hij als een eenvoudige geestelijke samen met zijn medepelgrims de staties van de kruisweg van de Hongaren, op de heuvel die de Cova da Iria scheidt van Aljustrel. « Ik ben te weten

(2) Olga do Cadaval heeft deze woorden tot tweemaal toe herhaald in een gesprek dat zij op 25 februari 1993 in Sintra met broeder François had, in tegenwoordigheid van twee andere personen.

gekomen », aldus Luisa Vannini di Gorizia, een van de bedevaarders, « dat hij een groot deel van de volgende nacht in gebed heeft doorgebracht » (Bassotto, *op. cit.*, p. 115).

ONDERHOUD MET ZUSTER LUCIA

Op maandagmorgen 11 juli begaf kardinaal Luciani zich met zijn bedevaarders naar Coïmbra, waar hij de Mis concelebreerde in de kapel van de karmel. Daarop « liet zuster Lucia langs haar overste om weten dat ze vurig verlangde hem te spreken; de patriarch, tegelijk verrast en blij, antwoordde dat hij graag zuster Lucia wou begroeten » (Bassotto p. 115).

Het is een plechtig ogenblik. Het is Onze-Lieve-Vrouw die dit onderhoud tussen haar dienaar en haar boodschapster wou doen plaatsvinden, want in zijn uiterste bescheidenheid had de kardinaal zelf er helemaal niet aan gedacht om een gesprek te vragen.

Kende de zieneres de patriarch van Venetië of toch minstens zijn reputatie? Men kan dat veronderstellen. Want de markiezin van Cadaval was sinds 1970 de gewone tolk van zuster Lucia: zij bezocht haar tweemaal per maand, dankzij een speciale toelating van de H. Stoel, om haar te helpen met haar briefwisseling. Vermits de markiezin een hoge achting voor de kardinaal had, is het dus mogelijk dat zij zuster Lucia gesproken heeft over zijn deugden en verdiensten.

Alleen kardinalen hebben door een bijzonder privilege het voorrecht om de clausuur van de

PATRIARCH VAN VENETIË.

karmel te betreden. Kardinaal Luciani ging daarom alleen naar binnen en vroeg aan zijn secretaris, don Diego Lorenzi, om op hem te wachten. « *Ik kom vlug terug* », zei hij hem.

Heel opmerkelijk: « **Zuster Lucia zou hem bij de verwelcoming "H. Vader" genoemd hebben** », lezen we bij Andrea Tornielli (*Papa Luciani. Il parroco del mondo*, 1998, p. 113).

De patriarch van Venetië verstond vrij goed Portugees: « *Ik heb de taal in grote lijnen geleerd alvorens ik enkele weken in Brazilië doorbracht* » (Albino Luciani in het katholiek weekblad *Gente Veneta*, 23 juli 1977). Daarom trok de markiezin zich terug « van zodra het gesprek te persoonlijk werd », zoals ze mij zei tijdens mijn ontmoeting met haar in februari 1993. De kardinaal bleef dus alleen met zuster Lucia voor een lang onderhoud dat bijna twee uur duurde.

Toen hij de karmel verliet, waren zijn medepelgrims al aangekomen bij hun restaurant; de prelaat kwam er erg laat toe. « Hij ging bijna recht tegenover mij zitten », aldus Luisa Vannini. « Hij was karig met zijn woorden, grapte wat over zijn onderhoud met de zuster, at weinig en snel. Op zijn ongewoon bleek gezicht kon ik zijn levendige emotie lezen. Alle priesters die langs hem kwamen, begroetten hem. Sommigen stelden hem vragen om iets te weten te komen over zijn lang gesprek, maar het viel me op dat hij niet antwoordde en dat zijn glimlach, die altijd zo spontaan was, nu als het ware bevroor. Ik had de in-

ZUSTER LUCIA IN DE KARMEL VAN FATIMA IN 1980.

druk dat kardinaal Luciani een emotionele schok had meegemaakt en dat hij nog onder de invloed daarvan was » (verslag van Luisa Vannini in de archieven van het heiligdom van Fatima).

Juffrouw Vannini voegt daar nog aan toe dat de patriarch beloofd had haar een kort onderhoud toe te staan. « Ik wou hem over mijn leven spreken. Hij verontschuldigde zich echter met de woorden: “Nu kan ik niet, ik zal het in Venetië doen. Ik moet teruggaan naar Fatima, ik wil met de Madonna spreken.” Hij heeft werkelijk “spreken” gezegd. “Zuster Lucia heeft mijn hart bezwaard met een grote zorg. **Vanaf nu kan ik Fatima niet meer vergeten.**” Die woorden heeft hij tegen mij gezegd, ik herinner het me nog heel goed, toen hij het restaurant verliet om in de auto te stappen die de markiezin van Cadaval hem ter beschikking had gesteld om naar Lissabon terug te keren » (Bassotto, *op. cit.*, p. 116).

« EEN GROTE ZORG »

Tijdens de tocht naar Lissabon, na een kort oponthoud in Fatima, bad kardinaal Luciani het rozenhoedje met zijn secretaris en een andere geestelijke. In de Portugese hoofdstad wou hij niemand ontmoeten. Hij was ontroerd, hoewel hij al het mogelijke deed om dat te verbergen.

Alvorens de redenen voor zijn ontroering te ontsluiten, moeten we de draagwijdte onderstrepen van bepaalde vertrouwelijke opmerkingen die hij later deed aan zuster Vincenza, de religieuze die voor hem zorgde in Venetië. Die opmerkingen bewijzen hoezeer hij onder de indruk was gekomen van de persoonlijkheid en de heiligheid van de zieners. Na zijn ontmoeting met haar wist hij wat hij moest denken van de theorieën van Dhanis: hij kon niet meer twijfelen aan de absolute waarheid van het getuigenis van Lucia.

Op een ochtend, toen hij zijn kop koffie dronk, zei hij tegen zuster Vincenza: « *Zuster Lucia zal na haar dood gekend en bemind zijn in heel de wereld, zoals de H. Bernadette van Lourdes het is. De ganse wereld zal op de hoogte zijn van de buitengewone feiten en de bekeringen bewerkt door Onze-Lieve-Heer en door de Madonna in antwoord op de gebeden van zuster Lucia. Toen de eenzaamheid haar het zwaarst viel en de vijandigheid van haar omgeving op zijn hoogtepunt was, ten tijde van de verschijningen zelf, was de H. Maagd op zichtbare wijze bij haar. “Lucia, je lijdt veel”, zei ze tot het meisje, “maar verlies de moed niet. Ik zal je nooit in de steek laten. Mijn Onbevlekt Hart zal je toevlucht zijn en de weg die je tot God zal voeren” » (Bassotto p. 116).*

Bij een andere gelegenheid zei hij: « *Zuster Lucia is een buitengewone vrouw, sterk en betrouwbaar. Ze heeft het karakter van een boerenmeisje en beschikt over een onvoorstelbaar geheugen. Ze spreekt met korte, losse zinnen die recht naar de kern van de problemen en de feiten gaan. Op 70-jarige leeftijd heeft ze de frisheid van een jong meisje bewaard. Ze*

heeft heldere ogen. Ze is eenvoudig, spontaan, kalm en vriendelijk. [...] Ze spreekt openhartig en zoekt niet naar haar woorden. Ze is grondig overtuigd van wat ze zegt en ze zegt het met gedrevenheid » (ibid.).

We dienen hier op te merken dat de kardinaal in het verslag dat hij zelf over zijn onderhoud schreef en dat gepubliceerd werd in *Gente Veneta* uitdrukkelijk aanstipte: « *Zuster Lucia heeft me niet gesproken over de verschijningen.* » Dat betekent dat zij hem niet expliciet het derde Geheim geopenbaard heeft; ze hield zich aan de zeer strikte orders van het H. Officie die haar verbod oplegden het te onthullen. Bassotto bevestigt dat trouwens: « Toen men aan kardinaal Luciani vroeg of zuster Lucia hem over het Geheim gesproken had, antwoordde hij van niet » (p. 114).

Hoe dient dan de zo levendige emotie van de patriarch verklaard te worden? Wat is het “geheim” dat de zieners hem meegedeeld heeft en dat hem zo diep geschokt heeft?

EEN PERSOONLIJK GEHEIM

In februari 1978, bij het begin van de Vasten, ging Albino Luciani preken in zijn geboortestreek, in Canale d'Agordo. Zijn broer Edoardo en zijn schoonzus, die hem thuis ontvingen, merkten op dat hij er zorgelijk uitzag en in zichzelf gekeerd. Op 27 februari, tijdens het avondmaal, zag zijn schoonzus dat hij zeer bleek was en angstig leek. Hij verontschuldigde zich, nam zijn brevier en trok zich zonder enige verklaring te geven terug op zijn kamer. De avond daarop scheen hij zich opnieuw slecht te voelen. Mevrouw Luciani vroeg hem of het voedsel dat zij hem voorzette hem misschien niet goed bekwam, maar de kardinaal antwoordde: « *Ik was aan het denken aan wat zuster Lucia mij in Coïmbra gezegd heeft.* » Hij herhaalde nog twee keer: « *Zuster Lucia heeft me gezegd...* », zonder zijn zin af te maken (Regina Kummer, *Albino Luciani, papa Giovanni Paolo I. Una vita per la Chiesa*, 1988, p. 542).

Edoardo Luciani heeft dat getuigenis nog vaak hernomen, ondermeer in een handgeschreven brief die hij op 1 maart 1996 richtte aan een van onze zusters van het *Maison Sainte-Marie*.

Tijdens diezelfde missie in zijn geboortedorp werd de patriarch ondervraagd door enkele jongeren. « Een van hen wou weten of hij ooit verloofd was geweest. “Neen”, antwoordde hij, “*vanaf mijn jeugd heb ik altijd priester willen zijn.*” Een ander vroeg of het hem zou bevallen tot paus verkozen te worden. Er trok een schaduw over het gelaat van de kardinaal. Hij zweeg een ogenblik, wat de jongeren verbaasde. Toen zei hij: “*Bid de Heer en de Maagd Maria opdat de patriarch geen paus zou worden*” » (Kummer, *ibid.*).

Op een foto die in die tijd genomen werd, in Canale, ziet men de kardinaal naast Mgr. Bramezza en verschillende priesters staan. In tegenstelling

De eerste verschijning van de nieuwe paus op het balkon van de Sint-Pieter, 26 augustus 1978. Uiterst links staat de Franse kardinaal Villot, de staatssecretaris van Paulus VI, die een sinistere rol zou spelen in de eerste uren na het overlijden van Joannes-Paulus I.

tot alle anderen glimlacht hij niet. De diepe ernst die zijn gelaat uitstraalt, is indrukwekkend. « Hij heeft de blik van iemand die weet dat hij gaat sterven », is het commentaar van Regina Kummer (*op. cit.*, p. 542). Zijn verwanten en vrienden werden bijzonder getroffen door de woorden die hij tot afscheid sprak; ze zagen er zijn testament in: « Ook wij zijn pelgrims op weg naar de Hemel... De Heer laat ons niet in de steek, Hij schenkt ons zijn genade om tot de heiligheid te komen » (*ibid.*).

Had de patriarch het voorgevoelen van zijn naderende dood? Zeker. En don Lorenzi, zijn secretaris, was ervan overtuigd dat er een verband was tussen zijn intuïtie en de openbaringen die zuster Lucia hem gedaan had (tijdschrift *Madre di Dio*, februari 1980).

Edoardo Luciani bewaarde in zijn hart de kostbare herinnering aan de laatste gebaren en woorden van zijn geliefde broer. « Alles is duidelijk geworden toen wij alle toespelingen die mijn broer tijdens verschillende gesprekken deed verzameld hebben. De zieneres had hem iets aangekondigd dat niet alleen te maken had met de Kerk, maar ook met zijn eigen leven, met het lot dat God hem bereidde » (*Il Sabato*, 28 augustus 1993).

« IK BEN BUITEN GEVAAR »

Paus Paulus VI overleed op 6 augustus 1978. Aan de vooravond van zijn vertrek naar Rome, waar hij moest deelnemen aan het conclaaf, stapte kardinaal Luciani door een volkswijk van Venetië. Enkele kinderen riepen hem

vrolijk toe: « Kijk daar! De volgende paus! » Albino Luciani antwoordde glimlachend: « *O nee, dat zal ik niet zijn, maar iemand anders. Kom, laten we voor die ander samen een weesgegroetje bidden.* » Ondanks zijn ontkenning moet de kardinaal wel gedacht hebben dat de waarheid uit een kindermond komt, tenminste toch wanneer hij van zuster Lucia vernomen had – en alles wijst er op dat dit inderdaad zo was – dat hij de volgende paus zou zijn...

In Rome, op 10 augustus, nam de patriarch van Venetië samen met zijn secretaris, don Lorenzi, zijn intrek in het internationaal college van de augustijnen, vlakbij de colonnade van Bernini. Hij sloot discreet aan bij de communiteit van de religieuzen, als was hij een simpele broeder.

's Morgens begaf hij zich naar de algemene congregaties van de kardinalen, maar « hij deed al het mogelijke om in de schaduw te blijven », volgens kardinaal Gouyon (J. Bourdarias, *Les fumées du Vatican*, 1979, p. 137). In de namiddag nam hij geen deel aan de consultaties onder de kardinalen met het oog op het conclaaf. Hij trok zich terug bij de augustijnen om de conferenties voor te bereiden van een retraite die hij weldra zou moeten houden voor de clerus van Venetië. Vervolgens wandelde hij in zijn eentje rond in de tuin van het college om zijn brevier te lezen en het rozenhoedje te bidden.

Op 22 augustus wees senator Innocenti di Conegliano de patriarch er in een vriendschappelijk gesprek op dat bepaalde journalisten verkondigden dat hij

Familiebijeenkomst bij *papa Luciani* in het apostolisch paleis.

de uitverkorene van het H. College zou worden. Luciani protesteerde en zei « *dat dit nieuwtje nergens op steunde en dat, als het bewaarheid zou worden op het conclaaf, het voor hem een tragedie zou zijn* » (aangehaald in *Humilitas*, juli 2001, p. 8).

Twee dagen later nodigde kardinaal Thiandoum, de aartsbisschop van Dakar, Albino Luciani uit om samen met hem te eten bij de zusters *Madri Pie*. « Er zijn pronostieken die aantonen dat het H. College voor u zou kunnen stemmen », zei de aartsbisschop. « *Dat gaat me helemaal niet aan* », replieeerde de patriarch, die daarop zorgelijk werd en in gepeins verzonk (Bourdarias, *op. cit.*, p. 127).

Diezelfde 24ste augustus schreef hij haastig enkele korte brieven. Die aan dokter Gianni Urbani luidde als volgt : « *Zelfs al is het uiteindelijk de Heer die de Kerk leidt, toch is het heel belangrijk dat de Plaatsvervanger van Christus een waarachtige man Gods is. Door de stem die men uitbrengt bijdragen tot de keuze van zo iemand, met de vinger een persoon aanwijzen en tot de Heer zeggen : "Neem deze", het is een grote verantwoordelijkheid die diepe indruk op mij maakt. Gelukkig ben ik zeker dat ik die persoon niet zal zijn, ondanks wat fabeltjes van journalisten. "Dat is allemaal slechts ijdel kabaal", zou de H. Pius X gezegd hebben* » (*Opera omnia*, dl. 9, pp. 503-504).

Aan zijn nichtje Pia Luciani schreef hij : « *Ik weet niet hoelang het conclaaf zal duren. Het is moeilijk om diegene te vinden die in staat zal zijn de confrontatie aan te gaan met zoveel problemen die heel zware kruisen zullen zijn. Gelukkig ben ik zelf buiten gevaar. Het is al een zware verantwoordelijkheid zijn stem uit te brengen in die omstandigheden* » (*ibid.*). « Toen ik die regels las », onderstreepte Pia later, « begreep ik zijn bezorgdheid en zijn angst : de angst van iemand die weet dat hij wellicht de uitverkorene zal zijn » (Kummer, *op. cit.*, p. 560).

Regina Kummer geeft volgend commentaar : « De nadruk waarmee Albino Luciani er voortdurend op hamerde dat hij "buiten gevaar" was, lijkt voor hem een manier geweest te zijn om zichzelf gerust te stellen, een poging om zich te bevrijden van een angst die hem verstikte. Als hij werkelijk zelf niet geloofd had in zijn mogelijke uitverkiezing, waarom zou hij die dan gevoeld hebben als een gevaar? [...] Neen, hij was niet "buiten gevaar". Integendeel, het gevaar was dreigend nabij. Hij wist het, of tenminste : hij zag het onder ogen, en hij probeerde zijn gevoelens voor de zijnen te verbergen » (*ibid.*, p. 29, 563).

EEN GEÏNSPIREERD CONCLAAF

Het conclaaf begon in de late namiddag van vrijdag 25 augustus 1978. Toen de patriarch vertrok naar het Vaticaan, zei don Lorenzi hem : « Eminentie, morgen rond deze tijd zal u al veel stemmen ten gunste van uzelf verzameld hebben. » Luciani

antwoordde : « *Hoe dan ook, als ze me paus maken zal ik weigeren. Ik zal hen zeggen : "Beste kardinalen, het spijt me, kies iemand anders"* » (*Humilitas*, april 2002, p. 6).

's Anderendaags, bij de tweede stemronde, kwam al een groot aantal stemmen op de patriarch van Venetië terecht. « Toen we rond vier uur in de namiddag naar de Sixtijnse kapel gingen voor de derde stemming », vertelde kardinaal Malula later, « kwam ik patriarch Luciani tegen. Ik omhelsde hem omdat de oriëntaties van het conclaaf al aantoonde dat er iets op til was. Hij zei me : "*Tempestas magna est super me*", "*Er hangt mij een grote storm boven het hoofd*" » (G. Huber, *Jean-Paul Ier ou la vocation de Jean-Baptiste*, 1979, p. 98).

Toen tijdens het tellen van de stemmen van de vierde ronde alsmaar meer kardinalen op hem bleken gestemd te hebben, werd hij volgens het getuigenis van de Braziliaanse kardinaal Lorscheider « heel bleek ». Anderen zagen hoe hij verschillende keren zijn gezicht tussen zijn handen verborg.

Zijn rechterbuur, kardinaal Willebrands, fluisterde hem in het oor : « Moed ! Wanneer de Heer iemand een last op de schouders legt, dan schenkt Hij ook de genade om het gewicht ervan te dragen. » De linkerbuur van de patriarch, kardinaal Ribeiro van Lissabon, zei zachtjes : « Heb geen schrik, in heel de wereld zijn er zoveel mensen die nu bidden voor de nieuwe paus » (Huber, *op. cit.*, pp. 97-98).

« Toen zijn uitverkiezing steeds duidelijker werd », aldus kardinaal Dearden van Detroit, « werden zijn gelaatstreken meer gespannen. Maar toen toonde hij plots een soort van overgave, of beter een grote sereniteit » (*ibid.*).

Kardinaal Felici, deken van het college van kardinalen, ging naar de patriarch toe om hem een omslag te overhandigen : « Een boodschap voor de nieuwe paus. » Luciani : « *Dank u, maar dat staat nog niet vast.* » Toen de patriarch de omslag open deed en er een kleine kruisweg in vond, ging hij verder (alsof hij hoopte dat kardinaal Felici in het van hinderlagen vergeven Rome zijn Simon van Cyrene zou zijn) : « *De weg van de pausen wordt gekenmerkt door het Kruis. Help deze arme Plaatsvervanger van Christus om het Kruis te dragen. Help hem om de Calvarie te beklimmen, voor het goed van de Kerk, het goed van de zielen en het goed van de mensheid* » (aangehaald in *John Paul I. The Smiling Pope*, door een karmelietes, 1985, p. 63).

Op het einde van de telling bleek Albino Luciani bijna unaniem tot paus verkozen te zijn. Eén van de kardinalen riep uit : « Et exaltavit humiles ! » (« En God heeft de nederigen verheven »).

Later zou Albino Luciani aan Mgr. Bosa, vicaris-generaal van Venetië, toevertrouwen dat hij niet met eenstemmigheid verkozen was, maar « *bijna unaniem* ». De Italiaanse journalist Gianni Valente lichtte twintig jaar later een tipje van de sluier op :

« De laatste personen om zich te schikken in de keuze voor Luciani waren enkele Europese bisschoppen, ondermeer de Oostenrijker Franz Koenig, die een maand later de grote gangmaker zou worden van de uitverkiezing van Karol Wojtyla. De aartsbisschop van Madrid, Vicente Enrique y Tarancón, heeft dat verklapt door te vertellen over de bijeenkomst die in zijn kamer plaatsvond met vertegenwoordigers van het conciliair progressisme, zoals Suenens, Alfrink, Koenig: "Wij hebben met elkaar gesproken", zei hij, "omdat wij voelden dat het met het conclaaf de verkeerde richting uitging" » (*30 giorni*, augustus 1998, p. 10).

Toch legden ook de progressisten zich uiteindelijk opmerkelijk snel neer bij wat een onweersaanbare stuwing leek. « Wij verwachtten ons aan een lang conclaaf », aldus kardinaal Lorscheider. « Maar de gewone tegenstellingen tussen conservatieven en progressieven werden helemaal ondersteboven gekeerd. Er is werkelijk een providentiële tussenkomst van de H. Geest geweest » (*30 giorni*, augustus 1998, p. 13).

Ook abbé de Nantes schreef in die zin: « We moeten wel degelijk van een mirakel spreken in verband met dat snelle, unanieme conclaaf en die algemene voldoening in de universele Kerk, alsof de verkiezing en de nederige verschijning van de nieuwe paus over de wereld een genade van vernieuwing hebben doen gaan – ik zou bijna zeggen een exorcisme: iedereen voelt zich beter, gelukkiger, meer verenigd. In zekere zin: bevrijd » (CRC nr. 133, september 1978, p. 3).

DE PAUS VAN HET ZOENOFFER

Even dacht de nieuwe paus er aan om zich Pius XIII te noemen. Hij koesterde een grote verering voor de H. Pius X en hij wist dat zijn heilige voorganger ooit gezegd had dat de pausen met de naam Pius het meest geleden hadden. Hij liet de gedachte echter schieten, omdat hij vreesde, zoals hij later aan een familielid toevertrouwde, « dat bepaalde groepen in de Kerk van die keuze gebruik zouden maken » (*Onderhoud met Antonia Luciani* in *30 giorni*, maart 1992, p. 50).

Na de naam Joannes-Paulus aangenomen te hebben, verscheen de nieuwe Opperherder van de Kerk om halfzeven 's avonds op de loggia van de Sint-Pietersbasiliek. De duizenden toegestroomde gelovigen waren onder de indruk en soms zelfs ondersteboven van de sterke emotie van de paus en zijn zo vriendelijke glimlach.

« Wat velen voor de rest van hun leven zou blijven », schreef David Yallop, « was zijn glimlach, de blijdschap die hij uitstraalde. Welk een contrast met de sombere ernst van Paulus VI! Toen de nieuwe paus de zegen *Urbi et orbi*, voor de Stad en voor de wereld, aanhief, was het alsof na een eindeloze reeks van donkere dagen plotseling een verblindend helder zonlicht doorbrak » (*In God's Name*, Ndl. vert. 1984, p. 74).

« De glimlach van Joannes-Paulus I », aldus Raimondo Manzini, « was de openbaring en de uitdrukking van zijn zachtheid, zijn goedheid en zijn onverstoorbare eenvoud. Een glimlach die haast niet te verklaren was op het ogenblik waarop hij de emotie onderging zo'n verpletterende taak op de schouders gelegd te krijgen. Die emotie bestormde zijn ziel als een ondergrondse rivier van beklemming en ongerustheid, maar het geloof, de nederigheid en de zekerheid van de steun van de Allerhoogste slaagden erin de golven tot bedaren te brengen » (*Osservatore romano*, 28 september 1980).

In zijn eerste boodschap aan de katholieken over de hele wereld, op 27 augustus, gaf Joannes-

De paus tijdens het Angelus.

Paulus I uiting aan zijn diepe vrees: « *Onze ziel is nog terneergeslagen bij de gedachte aan het verschrikkelijke dienstwerk waarvoor wij uitverkozen zijn. Zoals Petrus hebben wij de indruk onze voeten op het gevaarlijke water gezet te hebben terwijl een geweldige wind alles opzweept; samen met hem hebben wij geroepen: "Heer, red mij!"* »

Maar hij vond terug vertrouwen door zijn ogen op te slaan naar de Onbevleete: « *De Allerheiligste Maagd Maria, koningin van de apostelen, zal de stralende ster van ons pontificaat zijn.* »

In diezelfde toespraak kan men ook als het ware zijn testament lezen: « *Het Evangelie roept*

alle gelovigen op om hun eigen krachten, en hun leven zelf, ten dienste te stellen van onze broeders, in naam van de liefde van Christus: "Er is geen grotere liefde dan zijn leven te geven voor diegenen die men liefheeft" (Jo 15, 13). Op dit plechtig ogenblik willen wij alles wat we zijn en alles waartoe we bekwaam zijn toewijden aan dat hoogste doel, tot aan onze laatste ademtocht, in het bewustzijn van de opdracht die Christus ons heeft toevertrouwd: "Bevestig uw broeders" (Lc 22, 32). »

Albino Luciani wist dat hij voor het martelaarschap bestemd was – tenminste, dat mag men veronderstellen. Veel van zijn vertrouwelijke opmerkingen lijken wel degelijk te verwijzen naar de mysterieuze profetie die zuster Lucia hem gedaan had.

Kardinaal Sin van Manila had hem bij de aanvang van de derde stemming gezegd: « Ik ben er zeker van dat u de nieuwe paus zal zijn. » Na zijn uitverkiezing vertrouwde Joannes-Paulus I hem toe: « **U bent een profeet geweest, maar mijn pontificaat zal kort zijn** » (Kummer, op. cit., p. 572).

Daags na zijn uitverkiezing sprak hij met zijn vriend kardinaal Felici: « *Ik heb op mijn bureautafel de kruisweg geplaatst die u me gegeven hebt. Hij is al begonnen.* » Toen de kardinaal-deken hem deed opmerken dat boven de kleine *Via Crucis* de verzen Christus triomfeerde, antwoordde de paus: « *Ja, maar na de dood* » (*The Smiling Pope*, pp. 62-63).

« IK ZAL TERUGKEREN NAAR FATIMA »

Op 3 september vond de plechtige inauguratie van zijn pontificaat plaats. Voor het begin van de ceremonie trok Joannes-Paulus I zich geruime tijd terug in de crypte van de Sint-Pietersbasiliek, waar hij bad aan de voet van het graf van de H. Petrus – net zoals de H. Pius X het vlak na zijn uitverkiezing had gedaan. Buiten wachtte de mensenmassa. Kardinaal Felici kwam dichterbij en fluisterde de nieuwe Opperherder de liturgische wens in het oor: « Mocht de Heer u gelukkig maken op deze aarde ! » Daarop antwoordde de paus glimlachend: « *Ja, uiterlijk gelukkig, maar als u zou weten, Eminentie, wat er binnen in mij omgaat...* » (Kummer, p. 28).

Diezelfde dag drukte Joannes-Paulus I op het einde van zijn homilie zijn tedere devotie tot de Onbevleete Maagd Maria uit:

« Wij vatten onze apostolische dienst aan met het aanroepen van de Moeder Gods, Maria, "Salus populi Romani" en "Mater Ecclesiae", als schitterende ster die ons pad zal verlichten. De liturgie vereert haar trouwens heel bijzonder in deze septembermaand.

« Mocht de Maagd die met moederlijke tederheid ons leven als kind, als seminarist, als priester en als bisschop geleid heeft, verder onze stappen verlichten en sturen opdat wij, die de stem van Petrus geworden zijn en ogen en geest gericht hebben op haar

Zoon Jezus, met blijde kracht onze geloofsbelijdenis aan heel de wereld zouden verkondigen: "Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God." »

Diezelfde dag ontving hij het eerbetoon van de kardinalen met zijn innemende hartelijkheid. Tot ieder van hen sprak hij een vriendelijk woord. En vooral, hij vroeg om gebeden: « *Eminentie, denk eraan om een Ave Maria voor de paus te bidden* » (Huber, op. cit., p. 138).

Wij weten niet of hij tijdens de drieëndertig dagen van zijn pontificaat kennis nam van het derde Geheim van Fatima en wat zijn bedoelingen daaromtrent waren. Zonder twijfel wou hij eerst en vooral de devotie tot Onze-Lieve-Vrouw van Fatima terug wekken bij de gelovigen.

De gedachte aan het Portugese bedevaartsoord en aan zuster Lucia liet hem niet los. Hij sprak erover met don Germano Pattaro, een Venetiaans theoloog die hij naar Rome geroepen had om zijn raadgever te zijn:

« Het is een zaak die me heel het jaar al bezwaart. Ik ben er mijn innerlijke vrede en geestelijke rust bij verloren. Sinds die bedevaart is Fatima niet uit mijn gedachten geweest. Wat zuster Lucia me gezegd heeft, ligt als een gewicht op mijn hart. Ik probeerde mezelf ervan te overtuigen dat het slechts een illusie was. Ik heb gebeden om het te vergeten. Ik zou alles hebben willen toevertrouwen aan een geliefd persoon, aan mijn broer Edoardo, maar ik ben er niet toe gekomen. Die gedachte was te belangrijk, te hinderlijk, te zeer tegengesteld aan mijn hele wezen. Ik kon het niet geloven, en toch is uitgekomen wat zuster Lucia voorzien heeft. Ik ben hier. Ik ben paus.

« Als ik in leven blijf, zal ik terugkeren naar Fatima om de wereld en meer in het bijzonder de volkeren van Rusland toe te wijden aan de H. Maagd, volgens de aanwijzingen die zij aan zuster Lucia gegeven heeft » (Bassotto, op. cit., p. 116).

« Als ik in leven blijf... » Maar hij bleef niet in leven. Paus Joannes-Paulus I stierf in de nacht van 28 op 29 september 1978, door moordenaarshanden (zie *De moord op de Goede Herder* in *Verrijzenis* nr. 3, mei-juni 2001).

« Ik voor mij interpreteer de dood van Joannes-Paulus I als een zoenoffer door God aanvaard voor de redding van zijn Kerk en de vrede in de wereld. Zoals die andere mysterieuze dood, die van de patriarch van Leningrad, die stierf in het bureau, in de armen zelf van de paus na van hem vergiffenis gekregen te hebben, mij het profetisch teken lijkt van de bekering van Rusland door de terugkeer van de communisten tot het ware geloof en de vereniging van de oosterse schismatieken met de Roomse Kerk » (abbé Georges de Nantes, CRC nr. 134, oktober 1978, p. 2).

broeder François van Maria ter Engelen
uittreksels uit « Jean-Paul Ier,
le Pape du Secret » (2003)

BELGIË IN DE GROTE OORLOG DE STILLE WERKERS

Oorlog brengt in de mens zowel het laagste als het hoogste naar boven. Ook in de Eerste Wereldoorlog was dat zo. Waar moderne films en romans over de grote wereldbrand bij voorkeur de onmenselijkheid breed uitsmeren, willen wij in dit artikel de vele geestelijken en katholieke leken belichten die het beste van zichzelf gaven om de frontsoldaten letterlijk en figuurlijk uit de modder omhoog te trekken : de stille werkers die de kwelling van het leven in de loopgraven lichter maakten.

WE hebben al geschreven dat het Belgisch leger bij de katholieke bevolking niet in hoog aanzien stond. Het militair milieu stond bekend als immoreel en goddeloos. Het officierenkorps was zeer liberaal en veel officieren waren logebroeders. Soldaten die hun godsdienstplichten wilden vervullen, werden vaak belachelijk gemaakt. Het uitbreken van de oorlog verandert de toestand ingrijpend. Duizenden vrijwilligers bieden zich aan en bij geen enkele militair bestaat er twijfel over wat hem te doen staat : « *Eén zaak is zeker* », schrijft een soldaat, « *Wij zullen onze plicht doen als Belg en als christen.* » En een ander : « *Indien het mijn lot is te sterven, dan doe ik het met eer voor God en Vaderland.* »

Dat oorspronkelijk elan duurt echter niet lang. Wanneer de bewegingsoorlog doodloopt bij de onder water gezette IJzervlakte en plaats maakt voor de loopgravenoorlog, worden de katholieke soldaten geconfronteerd met een milieu en een mentaliteit die ver staan van hun hooggestemde idealen. Soldaat Omer De Landtsheer noteert : « *Vloeken, slechte praat, onzedige gebaren worden mij niet bespaard.* » Telkens als hij voor het eten luidop bidt, krijgt hij termen als « *sale curé* » naar het hoofd geslingerd. Veel militairen zijn ontzet door het liederlijk gedrag en de vulgariteit van hun kompanen.

Een grote pest zijn de schunnige geïllustreerde tijdschriften die aan het front opduiken, zoals *La Vie Parisienne*, een blad dat vóór de oorlog in België verboden was. Erotische prenten gaan van hand tot hand ; veel officieren hangen ze zelfs onbeschaamd uit in hun kwartier.

Achter het front nemen de vrijpostigheid en de losbandigheid toe. Vrouwen en meisjes in de dorpen van de Westhoek krijgen te maken met een massa jonge militairen op wie weinig controle wordt uitgeoefend, terwijl zij zelf ook vaak alle afstandelijkheid laten varen. « Er is over het algemeen een verslapping waar te nemen in de morele toestand van de kantonnementen », luidt het op 4 september 1915. « Ze beginnen fel op kazernebuurten te gelijken. » Het aantal natuurlijke kinderen neemt spectaculair toe. Korporaal Louis Bomal is geschokt wanneer hij een zwanger vijftienjarig meisje ziet, « *een schraal, onvolgroeid lichaampje met een afzichtelijk dikke buik.* »

« *Hetgeen ik meest hoor* », schrijft vrijwilliger Omer Hautekiet, « *is smeerlapperij uit de mond van velen en hetgeen ik meest zie, is 't vrouwvolk langs de*

Onze-Lieve-Vrouw van de IJzer. Schilderij door Joe English, 1916.

straten dat vlakweg in de ogen staart en die denken dat, omdat men soldaat is, men zoekt naar "une femme un peu cochonne", gelijk zijzelf zeggen. »

Voor veel soldaten is hun verlof aanleiding om zich bandeloos uit te leven. Berucht zijn de *congés* naar Parijs, waar de Belgische militairen zich te buiten gaan aan alcohol en zich gemakkelijk laten verleiden tot seksuele avonturen. « Naar Parijs gaan » wordt bij de piotten zelfs de standaarduitdrukking voor geslachtsverkeer. De legerartsen maken zich dan ook grote zorgen over de verspreiding van allerlei geslachtsziekten, maar ze vinden bij de militaire overheid weinig gehoor.

Een specifiek probleem vormt de geestelijke eenzaamheid van de intellectuelen aan het front : collegestudenten en universitair. Ze voelen zich alleen en onbegrepen, verloren in een wereld die hen vreemd is. Ze zijn bang voor de afstomping van het soldatenleven. Wie kan hen helpen ?

DE AALMOEZENIERS

« Bij het uitbreken van de oorlog telde het Belgische leger een vijftigtal aalmoezeniers. In een paar maanden tijd werd hun effectief verviervoudigd tot meer dan 200 man, omdat elk bataljon en hospitaal recht had op een priester. Het nieuwe korps bestond overwegend uit jonge geestelijken – meer dan de helft was jonger dan dertig jaar : paters, onder-

pastoors en leraars uit de katholieke colleges » (Daniël Vanacker, *De Frontbeweging. De Vlaamse strijd aan de IJzer*, Koksijde, 2000, p. 31).

Daarnaast zijn er de brancardiers, die voor de gewonden zorgen ; onder hen zijn er veel seminaristen en novicen.

De aalmoezeniers krijgen een hiërarchie die zich aan de legerpiramide spiegelt. De divisieaalmoezeniers worden gelijkgesteld met de hogere officieren, de gewone aalmoezeniers met de onderofficieren. De Antwerpenaar Jan Marinis, een jurist die als late roeping in 1907 tot priester gewijd is, wordt hoofd-aalmoezenier met de rang van generaal.

De militaire kaste behandelt hen zeer afstandelijk, om niet te zeggen vijandig. Men ziet in hen de vertegenwoordigers van een Kerk en een partij die het leger altijd bestreden hebben als een oord van verderf.

De weldadige invloed van de aalmoezeniers kan moeilijk overschat worden. Deze geestelijken die dag in, dag uit het leven van de frontsoldaten delen, zien en begrijpen de grote nood. **Het verwilderde leger is voor hen een missiegebied.** Voor de katholieke soldaten zijn zij de onverhoopte redders, gelijkgezinden bij wie zij hun hart kunnen uitstorten. En die hen natuurlijk in de eerste plaats de sacramenten toedienen.

Oorspronkelijk dragen de aalmoezeniers een soutane, maar in oktober 1915 mogen ze die vervangen door een kakikleurig uniform. Ze zijn te herkennen aan hun Romeinse boord en een klein Latijns kruis aan een lintje met de Belgische kleuren dat op hun borst gespeld is.

FRONTBLAADJES

Na de IJzerslag en het vastlopen van het front zijn nagenoeg alle soldaten volledig afgesneden van hun geboortestreek. Ze verlangen naar nieuws uit hun eigen stad of dorp in het bezette België. Zo komt men op het idee om per gemeente of streek een apart blaadje met lokale nieuwtjes uit te geven. Men haalt die uit de dag- en weekbladen, maar ook uit soldatenbrieven. Het zijn voornamelijk geestelijken die het initiatief nemen. Ze maken van de gelegenheid gebruik om de lezers ook godsdienstig voedsel te verschaffen en hen te wapenen tegen het zedenbederf.

« *St. Jans Molenbeek* », uitgegeven door aalmoezenier Frans Van den Heuvel, is het eerste blaadje dat aan het front gedrukt wordt. Dat drukken gebeurt met een hectograaf, een pers waarmee een geschreven tekst op een honderdtal exemplaren kan vermenigvuldigd worden. Kort daarop stelt Cyrille Reynaert de « *Gazet van Sinay* » samen, voor de militairen uit de streek van Sint-Niklaas. Priester-brancardier Medard Lambrecht publiceert « *Het Poperinghenaartje* » voor leraars en oud-leerlingen van het college van Poperinge. Succesnummers met een grote oplage zijn « *Ons Sinjorenblad* » (voor de Antwerpenaars), « *Ik ben Roeland* » (voor de Gentenaars) en « *Amon nos autres* » (voor de Luikenaars). Bijna allemaal verschijnen ze « als

’t past », want natuurlijk is het een hele krachttoer om een nummer klaar te krijgen.

Als de soldatenbrieven die in de frontblaadjes verschijnen ons één ding leren, is het wel hoe overtuigd gelovig de gewone piotten zijn. Brancardier Louis Geeurinckx, uitgever van « *De Stem uit Opwijck* », krijgt in maart 1915 een schrijven van soldaat Jozef Abbeloos ; we citeren een uittreksel, zo aangrijpend in zijn eenvoud, in de oorspronkelijke spelling :

« *Vriendt Louis, ik mag u ook nog laten weten alsdat wij hier ook Passchen goed gehouden hebben gelijk een oprechte Opwijckenaar moet doen want wij laten hier niet veel gelegenheid voorbij gaan als wij kunnen om onze kristelijke plichten te kwijten. Louis, wij zijn alszoo groot gebracht en willen alszoo sterven als een kristelijk man en niet anders... »*

In een andere brief van een dorpsgenoot luidt het : « *Voorzeker Vrienden, het afscheiden van onze duurbare vrouw en kinderen is hard geweest en de langdurige scheiding maakt het nog pijnlijker, maar de zaak die ons geroepen heeft ligt hun nauw aan het harte, ze verdragen geduldig hun lot en bidden gedurig opdat de goede God ons met hun terug zoude vereenigen. Ja vrienden die dag van vreugde zal komen en misschien onverwachts... »*

In het totaal verschijnen tijdens de oorlog 278 titels van frontblaadjes, waarvan er achttien tweetalig zijn.

EEN ONDERNEMENDE GEESTELIJKE

De jonge leraar Jozef Pauwels is in 1914 net priester gewijd. Hij begint als brancardier, maar wordt al in september benoemd tot aalmoezenier. Bij de aanvang van de oorlog richt hij zich vooral op het toedienen van de sacramenten : mis lezen, biecht horen, berechten. Al snel beseft hij de geestelijke armoede van zijn soldaten en besluit daar wat aan te doen.

In mei 1915 opent Pauwels in De Panne een bibliotheek. De schaarse boeken die hij in de kustgemeente bijeen kan brengen, vult hij daarna aan met boeken uit Nederland. Na een paar maanden beschikt hij over tweehonderd werken. In dezelfde maand sticht hij twee studiekringen voor intellectuelen, een Vlaamse en een Franse. Beide gezelschap-

Een aalmoezenier draagt aan het front het H. Misoffer op voor officieren en soldaten. Pervijze, zomer 1915.

Aalmoezenier Jan Bernaerts.

pen vergaderen regelmatig en organiseren spreekbeurten over godsdienstige, literaire en artistieke thema's.

In de zomer richt de aalmoezenier een *Bond van het Heilig Hart* op, met een Vlaamse en een Franstalige afdeling. Daarna zorgt hij ervoor dat een toneelkring het licht ziet en sticht hij een zangkoor om de kerkdiensten op te luisteren. Ondertussen heeft hij ook een voetbal gekocht en verdeelt hij zijn bataljon in ploegen om zijn mannen gezonde ontspanning te bieden.

Al die zaken brengt Jozef Pauwels tot stand zonder steun van de officieren. Zij stellen zich trouwens erg afstandelijk tegenover hem op: « *De samenspraak met de officieren valt meer en meer tegen, zo cultureel als moreel* », schrijft hij.

Toch kan niemand om de heldenmoed van de jonge priester heen. Op 28 mei 1916 krijgt hij het Oorlogskruis: « Zeer moedig aalmoezenier, aan het front sinds het begin van de campagne; aarzelt niet om zich aan het gevaar bloot te stellen om de gewonden de hulp van zijn dienstwerk te brengen. »

DE WERKEN VAN « DE BELGISCHE STANDAARD »

Het zijn echter niet alleen de aalmoezeniers die zich voor de geestelijke verheffing van de soldaten inzetten.

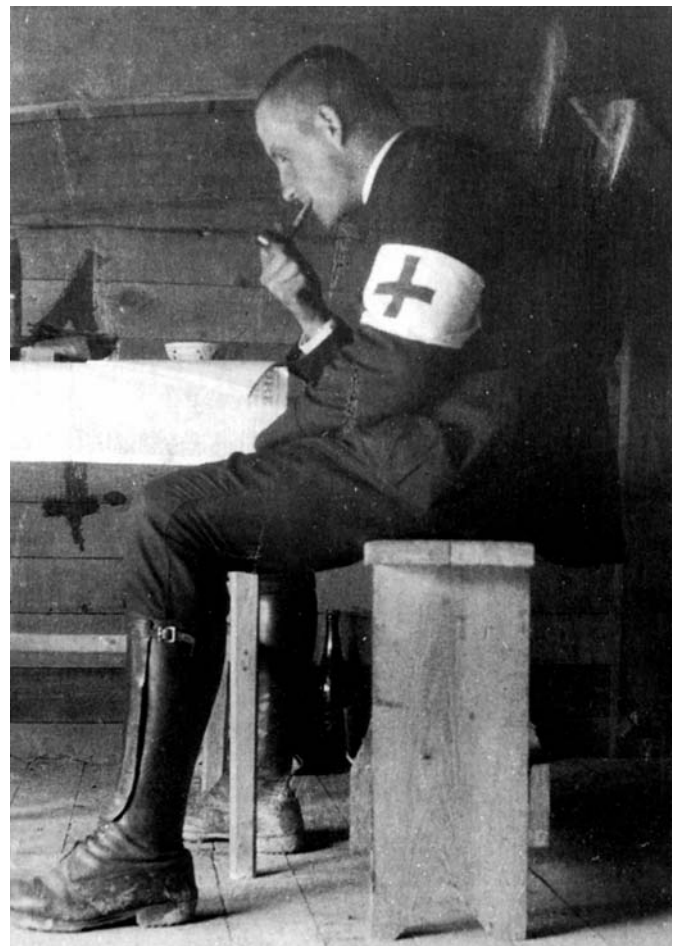
In januari 1915 begint de kapucijn Ildefons Peeters in De Panne met de uitgave van een katholieke krant voor de Vlaamse soldaten: « *De Belgische Standaard* ». Zijn voornaamste medewerkster is de 61-jarige Marie-Elisabeth Belpaire, de « moeder van

de Vlaamse Beweging », die bij het begin van de oorlog Antwerpen is ontvlucht en zich in de kustgemeente heeft gevestigd. De nieuwe krant verschijnt onder het motto « Voor God en haard en land » en noemt zichzelf « vaderlandslievend, Vlaams en katholiek ».

Bij het begin van de tweede oorlogswinter begint pater Peeters met een geldinzameling om voor de soldaten een kerstgeschenkje te kunnen kopen. Het resultaat overtreft de stoutste verwachtingen, zodat de geestelijke een aanzienlijk bedrag opzij kan zetten waarmee hij een aantal blijvende initiatieven wil nemen.

Eén van de eerste « *Werken van de Belgische Standaard* » is het openen van leeszalen achter het front. Het gaat om goed verlichte en verwarmde ruimten, gehuurd in de dorpen waar de kantonnementen zijn gelegen. De soldaten kunnen er in hun vrije tijd langsgaan om te lezen of te schrijven. In de loop van het jaar 1916 gaan dertien van dergelijke zalen open, de eerste in Adinkerke. Het is wel wat behelpen: « Te Adinkerke had men een ruime zaal, boven het gemeentehuis, in de dorpsstraat; er was maar één ongemak: dat er geen trap was om naar boven te gaan en men langs een ladder moest klauteren. Voor soldaten was dat echter geen ongemak, maar een aantrekkelijkheid te méér! » (P. Hildebrand, *Het Vlaamsgezinde dagblad De Belgische Standaard van de Kapucijn Ildefons Peeters*, Antwerpen, 1957, p. 177).

Aan de militairen die de leeszalen bezoeken om er te schrijven, worden gratis papier, enveloppen,

Aalmoezenier Jozef Pauwels.

Leeszaal aan het front, één van de « Werken van de Belgische Standaard » op initiatief van pater Ildefons Peeters.

pennen en inkt ter beschikking gesteld. Het initiatief is een succes: de leeszaal in De Panne bijvoorbeeld krijgt tijdens de eerste maand vierduizend soldaten over de vloer.

Als alternatief voor de Franse romans « *van onbeduidende, van zedeloze schrijvers* » zorgt het beheerscomité voor « *gezonde, deugdelijke, kloeke* » leesboeken in het Vlaams. Pater Peeters is op inhoudelijk vlak trouwens onwrikbaar: hij aanvaardt enkel boeken van katholieke strekking. Als reactie daartegen opent de socialistische politicus Emile Vandervelde later in de oorlog « ruimdenkende » boekerijen in samenwerking met het Amerikaanse Rode Kruis; het wordt geen succes, want hoofdaalmoezenier Marinis verbiedt zijn geestelijken er op welke wijze dan ook aan mee te werken.

De naar Nederland uitgeweken katholieke volksvertegenwoordiger Frans Van Cauwelaert heeft al in juli 1915 een « *Commissie tot verzending van Vlaamsche Boeken naar het Belgische Leger* » opgericht. Op het einde van het jaar « kon de commissie een kleine tienduizend boeken overmaken. Elk jaar groeide dit aantal en in 1917 ging het al om vijftigduizend stuks. [...] Ons koningspaar schonk aan de commissie telkens veertig exemplaren van bekende boeken als *De Leeuw van Vlaanderen*, *Jacob van Artevelde*, *Kerels van Vlaanderen* en andere. Waar in de Franse en de Engelse kantonnementen ontspannende boeken de voorkeur genoten, werden in het Belgische leger verrassend veel studieboeken aangevraagd. » (Jacques Bauwens, *De IJzer. Het ultieme front 1914-1918*, Leuven, 2008, p. 181).

LICHTBEELDEN, TONEEL EN MUZIEK

In mei 1916 gaat het « *Werk der lichtbeelden* » van start. Geïnteresseerden kunnen gratis projectoren en dia's ontlenden om geïllustreerde spreekbeurten voor de soldaten te geven. In voorraad zijn niet enkel « lichtbeelden » over populairwetenschappelijke onderwerpen, maar ook over religieuze thema's, zoals de Verschijning van Onze-Lieve-Vrouw in Lourdes. Met deze dia's worden gedurende de oorlog meer dan vijfhonderd spreekbeurten gegeven.

In veel regimenten zijn toneelkringen werkzaam.

Die voeren haast uitsluitend Franse stukken op, die vaak antigodsdienstig van inhoud zijn. Aalmoezenier Jan Bernaerts start daarom met een « *Tooneelboekerij te velde* », die een degelijk Vlaams repertoire verzamelt. Hij krijgt daarvoor de steun van *De Belgische Standaard*, die schrijft: « *Het is toch maar alleen wanneer wij onze jongens wat hogere ontspanning verschaffen dat wij ze zullen weerhouden voldoende in lagere zaken te zoeken.* » Soldatenkringen die deze Vlaamse toneelstukken willen opvoeren, kunnen de teksten gratis huren. Het eerste half jaar gaan 600 bestellingen de deur uit.

Dezelfde aalmoezenier komt nadien met het idee van een « *Muziekboekerij* » op de proppen. Deze bibliotheek brengt 5000 partituren van profane en kerkelijke muziek bijeen. Het secretariaat is in handen van een muzikale benedictijn, aalmoezenier dom Hildebrand De Bie, die verder ook « *chansonnier militaire belge* » is... en voor zijn doodsverachting bij het helpen van gewonden aan het front het Oorlogskruis en de IJzermedaille krijgt.

Ook Bernaerts staat overigens op militair vlak zijn mannetje. Wanneer hij in september 1914 zijn eenheid op de vlucht ziet slaan, grijpt hij een geweer, verzamelt enkele tientallen mannen rond het vaandel en doet ze terugkeren naar de vuurlijn. Tijdens de IJzerslag neemt hij de leiding van zijn eenheid over nadat de majoor gesneuveld is. Hij wordt benoemd tot ridder in de Leopoldsorde en krijgt in januari 1916 het Oorlogskruis « voor de toewijding en de moed waarvan hij onophoudelijk het bewijs geleverd heeft ».

KUNST AAN DE IJZER

Aalmoezenier August Nobels, een kunstzinnig priester die zelf beeldhouwer en dichter is, organiseert in de zomer van 1916 in de kerk van Avekapelle een bescheiden tentoonstelling met kunstwerken van frontsoldaten. Dat brengt pater Ildefons Peeters op het idee om met *De Belgische Standaard* een grotere expositie in De Panne op het getouw te zetten. « *We kennen onze jongens als helden* », aldus de krant, « *maar we kenden ze amper als de schoonheidscheppers van ons ras, erfeigendom van ons volk dat ook in deze oorlog in de ziel van 't strijdende België voortleeft als de bloeiende belofte voor ons herrezen land van later.* »

Drijvende kracht achter de tentoonstelling is jufrouw Belpaire, « die zich begin september 1916 inzette voor een expositie van meer dan honderd schilderijtjes en schetsen in de leeszaal van De Panne. De doeken met kapotgeschoten kerkjes, gecamoufleerde schuilplaatsen en loopgraven hadden een documentair karakter » (Bauwens, *op. cit.*, p. 183), maar er zijn ook werken van getalenteerde kunstenaars bij. Verschillende prominenten, ondermeer koning Albert en koningin Elisabeth, bezoeken de tentoonstelling. Kort nadien ziet de kring *Kunst aan den Yzer* het licht.

In twee artikels in « *Ons Vaderland* » doet Joe English, soldaat en begenadigd kunstenaar van Iers-

Vlaamse afkomst, een warme oproep tot de soldaten in de loopgraven om pentekeningen naar hem op te sturen. « *In een soldatententoonstelling is er voor alle goesten, ieder wordt aangetrokken tot wat hij zelf beoefent en betracht... Maak het uzelf niet te ingewikkeld, zoek niet te ver: geef uw land, uw leven weer zoals het zich voordoet, dan kan een lijntje, een tintje meer worden bijgevoegd aan de beeltenis, het portret van de jaren 1914-15-16.* »

« Honderden volksjongens hebben, in de stille momenten, geprobeerd de gruwelijkheid door schilderen en tekenen te vergeten. Nu en dan spreekt uit deze onbeholpen grafiek de angst of de haat voor de oorlog, maar dat zijn uitzonderingen. Opvallend is de rustige, serene vormgeving » (Karel Van Isacker S. J., *Mijn land in de kering, 1830-1980, deel 2*, Antwerpen-Amsterdam, 1983, p. 20).

Een tweede expositie vindt plaats begin 1917, ook in De Panne, in een zaal van het befaamde hospitaal *L'Océan*. Er zijn zomaar eventjes 350 bijdragen te bekijken!

De invloed van de tentoonstellingen kan moeilijk overschat worden. « Voor het eerst kwamen veel gewone soldaten in contact met kunst. Omdat het ging over de artistieke verwerking van ervaringen die ze allen deelden, moeten deze werken hen sterk aangesproken hebben » (Vanacker, *op. cit.*, p. 87).

HET SKVH TEGEN HET ZEDENBEDERF

Dokter Frans Daels, die als legerarts actief is aan het front, wordt dagelijks geconfronteerd met de immoraliteit en vreest voor allerlei medische en psychische problemen. Omdat de overheid niet in-

« Credo », een aangrijpende tekening van Joe English.

grijpt, besluit hij er zelf iets aan te doen. In februari 1916 richt hij zich via *De Belgische Standaard* tot de katholieke hoogstudenten in het IJzerleger met de oproep om zuiver te blijven en hun driften in te tomen. Als toekomstige leiders van het Vlaamse volk moeten zij het voorbeeld geven aan de gewone soldaten: « *Gij die onder onze soldaten leeft, gij voelt, gij kent en begrijpt de grote nood van onze jongens nu... Weest de helpende hand en het voorbeeld van de jeugd die gij te leiden hebt... Toont dat gij u rein en fier houden kunt... Toont dat gij u niet verdierlijken wilt in vuile zinnelijkheid en laag driftenleven.* »

Om concrete actie te ondernemen sticht Daels het « *Secretariaat der Katholieke Vlaamsche Hoogstudenten* » (SKVH), waar elke geïnteresseerde medewerker zich kan melden. Een financiële oproep stelt de legerarts in staat om kosteloos twintigduizend exemplaren te verspreiden van de brochure « *Voor onze vrouwen* », waarin hij de soldaten waarschuwt en hen op het hart drukt op een respectvolle manier met vrouwen om te gaan. « *Meer dan ooit hebt gij de plicht tegenover onze eerlijke Vlaamse meisjes en vrouwen geen lafheid te begaan. Zij wachten op ons, ginder over de water-vlakte, in stille moed en fierheid...* »

Het SKVH brengt met de medewerking van hoofdaalmoezenier Marinis ook Vlaamse en Franse boeken over het gevaar van geslachtsziekten in omloop. Er komt verder een leenbibliotheek van wetenschappelijke boeken tot stand: Daels beschouwt geestelijke arbeid immers als een probaat middel tegen de zedeloosheid.

English tekende voor het SKVH sluitzegels, die de frontsoldaten op hun briefomslagen kleefden.

EEN VLAAMS BENEDICTIJN AAN HET FRONT

DOM Franco de Wyels (1884-1962) is een benedictijn uit de abdij van Affligem. « Toen de oorlog uitbrak, werd dom Franco als brancardier gemobiliseerd. Na de bewogen aftocht van het Belgische leger kwam hij met de soldaten achter de IJzer terecht, waarna hij in december 1914 aalmoezenier werd van het derde bataljon van het 1ste regiment karabiniers en dat ook voor de rest van de oorlog bleef » (dom W. Verleyen en A. Gysel, *Aalmoezenier de Wyels. Dagboek van een Vlaamse benedictijn tijdens WO I*, Tielt, Lannoo, 2012, p. 11).

Dom Franco houdt inderdaad een dagboek bij, waaruit we veel leren over hoe het er aan het front aan toegaat. Hij is een bijzonder moedig man, die zijn plicht doet op gevaar af van zijn leven, onverstoort en er op vertrouwend dat hij in Gods hand is. Als brancardier maakt hij de gruwelijke IJzerslag mee :

« Zaterdag 24 oktober. Ons bataljon trekt naar de plaats waar de Duitsers over de IJzer zijn geraakt tussen Pervijze, Oostkerke en Stuivekenskerke. Hier is de slag verschrikkelijk. Ontelbare kanonnen bulderen aan weerszijden en een regen van granaten en shrapnels valt over de hele omgeving. Vele doden en gewonden. 's Avonds trekken we nog verder naar de vuurlijn om het slagveld te doorzoeken.

« Zondag 25 oktober. We vertrekken onder een regen van granaten. Op het ogenblik dat ik de gewonde optil, krijg ik een granaatscherf tegen de borst zonder verwonding. God beschut me zichtbaar. 's Avonds trekken we over de spoorlijn om gewonden op te halen. We moeten zes lijken afleggen. Om 22 uur halen we, onder een stortregen en over beslijpte wegen, een halfuur ver een gewonde karabinier uit de eerste vuurlinie. »

Begin december ontwaakt in hem « een hevig verlangen om het vaderland op een meer persoonlijke en krachtdadige wijze te dienen dan als brancardier. Ik zou als soldaat de wapens willen opnemen. » Zijn benoeming tot aalmoezenier volgt twee weken later.

Dom Franco leest mis, preekt in het Frans en in het *Vlaams*, hoort biecht bij de soldaten. Als hij de mogelijkheid heeft, zorgt hij in de vooravond voor een lof. Regelmatig lezen we dat hij met officieren of legerdokters discussieert over godsdienstzaken : « Maandag 1 februari 1915. Na het avondeten discussie over het andere leven (staat van de ziel voor en na de verrijzenis, deelname van het lichaam aan de ver-

heerlijking) en over de mogelijke zaligwording van zij die in 't goed geloof (onvrijwillig) buiten het lichaam van de Kerk verkeren. »

Onze aalmoezenier is een overtuigd Vlaming. Hij is goed bevriend met Frans Van Cauwelaert, bezoekt meer dan eens juffrouw Belpaire in De Panne, ontleent boeken uit de bibliotheek van Cyriel Verschaeve in Alveringem (maar in de loop van de oorlog zal hij het steeds meer oneens zijn met de ideeën van de kapelaan).

Het rotsvaste katholiek geloof van de meeste soldaten aan het front blijkt meermaals uit het dagboek. Dom Franco verwoordt het in alle eenvoud, bijna zakelijk : « Woensdag 9 juni 1915. In de namiddag beschieting van Noordschote. De mitrailleur Hamal van Luik heeft een hevige bloeduitstorting aan het been. Naar zijn wens berecht ik hem in Reninge.

Hij is bij volle bewustzijn en verklaart zich heel gelukkig te voelen nu hij de sacramenten van de biecht en de H. Olie heeft ontvangen. Bij zijn aankomst in Hoogstade overlijdt hij. »

Of nog : « Dinsdag 3 april 1917. Men roept me voor een stervende naar de tweede lijn. Hij is verschrikkelijk gewond door een granaat aan het onderlijf, raast van de pijn en gaat dood. Ik wek hem op tot een akte van berouw en geef hem de laatste sacramenten. Hij zegt 'merci' (hij is van Waalse afkomst en heet Poquet). Hij roept om zijn moeder en vader, ik beloof ze te zullen verwittigen. Hij bedankt me opnieuw. Ik spreek hem moed in en telkens antwoordt hij 'oui' en blijft dan een beetje rustig. Ik vraag hem zijn lijden aan God op te dragen. 'Oui.' Kort daarna geeft hij de geest. » Wat een onschatbaar werk hebben aalmoezeniers als dom Franco verricht door al deze dappere mannen, die zich zonder plichtplegingen dag in, dag uit teweer stelden tegen de overweldiger van hun land, een christelijke dood te doen sterven !

In oktober 1915 krijgt De Wyels een « citation à l'ordre du jour » voor zijn ijver, toewijding en zelfopoffering. Twee maanden later spelt koning Albert hem het Oorlogskruis op de borst.

In het laatste oorlogsjaar loopt het bijna fataal af voor onze aalmoezenier. Op 9 april wordt hij bij Nieuwpoort door een granaatscherf getroffen. « Ik wil te voet verder, maar de officieren en de brancardiërs willen dat niet. Ze verplichten me neer te liggen op een draagberrie en dragen me zo weg, doorheen de prikkeldraadversperringen en onder een verschrikkelijke beschieting. Ik bid de H. Benedictus en zuster Teresia van het Kind Jezus voor allen die me vergezellen, niet voor mezelf. Wij worden verhoord, want niemand van al mijn jongens wordt geraakt. » De dokter die hem onderzoekt, stelt vast dat de granaatscherf is blijven steken in een gebedenboek met bidprentjes dat dom Franco in zijn borstzak bewaarde... « Anders zou de scherf in mijn borst zijn doorgedrongen. God zij geloofd. »

Mgr. Jan Marinis (1879-1942), hoofdaalmoezenier van het Belgisch leger tijdens en vlak na de oorlog.

Joe English wordt de vaste tekenaar van het SKVH. Hij ontwerpt sluitzegels voor op de omslagen waarin de soldaten hun brieven steken; op die zegels combineert hij illustraties met slogans als « *Zedelijk volk, groot volk* » en « *Houdt u fier, houdt u rein* ». Er zijn ook Franstalige sluitzegels, bv. met « *Restez dignes de fonder un foyer* » ("Blijf waardig om een huisgezin te stichten"). In november 1916 richt Daels overigens het *Sécretariat des Universitaires Catholiques Wallons* op.

De sluitzegels kennen een ongelooflijk succes: er worden er in het totaal 700.000 verspreid!

Ook veel aalmoezeniers zetten zich in voor de morele vrijwaring van de soldaten door "voorbeeldgroepen" op te richten. Wie toetreedt tot de kring van kapucijn Jozef Vennekens moet beloven « *het goede voorbeeld te geven, niet te vloeken, niet te drinken, geen slechte gesprekken te voeren of slechte boeken te lezen en geen slechte huizen te bezoeken.* »

EEN ALTERNATIEF VOOR PARIJS

« *Lourdes en de Pyreneeën kunnen gemakkelijk onze strijders voor een deel aftrekken van het verderf van Parijs* », vindt aalmoezenier C. Van Hoenackere. Hij zet zich met hart en ziel in voor de organisatie van bedevaarten van soldaten naar de grot van Massabielle.

In de herfst van 1916 opent de aalmoezenier met de steun van de regering een *Foyer du soldat*

of *Soldatenheerd* in een plaatselijk hotel, met een vergaderruimte, een leeszaal en een schrijfzaal. Net zoals in het beroemde *Talbot House* in Popeinge is hier ook de regel van kracht dat er onder de bezoekende militaire bedevaarders geen bijzondere privileges zijn voor officieren.

« Vooraleer de reis aan te vatten werd een aanvraag ingediend bij het "Foyer du Soldat Belge" te Lourdes. De directeur verleende vervolgens een schriftelijke toestemming of uitnodiging aan de betrokkene. Hij kon ook vakantiebonnen opsturen naar de hoofdkwartieren met de bedoeling dat ze aan de soldaten zouden uitgedeeld worden. Met behulp van deze documenten kon men als soldaat gratis reizen van en naar Lourdes » (Paul De Vuyst, *Van de hel naar de hemel*, op de website wo1dudzele.be).

« De *Soldatenheerd* registreerde de eerste vijf maanden meer dan 7000 verlofgangers. Men schat dat er uiteindelijk meer dan 45.000 soldaten aan de Mariagrot troost en verpozing gingen zoeken », schrijft Vanacker (*op. cit.*, p. 96). Hij vergeet echter het belangrijkste te vermelden: veel bedevaarders ondergingen er een diepgaande bekering. « *Wat is Parijs als men weet dat Lourdes en de Pyreneeën bestaan?* » schrijft een enthousiaste soldaat bij zijn terugkeer. « *Nu moet ik nooit meer een voet in Parijs zetten.* »

We bezitten verschillende foto's van soldaten die zich bij de Mariagrot lieten vereeuwigen. Vaak worden ook groepsfoto's gemaakt bij de basiliek. Die foto's doen de ronde in de loopgraven en sporen andere piotten aan om ook op bedevaart te gaan.

KUNST OP DEN YZER

Voordrachten en MUZIEKALE UITVOERINGEN

Leeszaal voor Militairen

65, MARKT, DE PANNE

15 februari, om 5 uur, M. Marcel PAQUOT

En relisant les poètes...

22 id. om 5 uur, M. Filip de PILLECYN

Leemten in de Vlaamsche Letterkunde

1 Maart, om 5 uur, MUZIEKALE VOORDRACHT

8 id. om 5 uur, E. H. NOBELS

ONZE TORENS

Men wordt verzocht niet te rooken.

Alle Vrijdagen, om 5 uur, openbare Voordracht

Druck El Daeien, Zoon, De Panne

Om de militairen geestelijk voedsel te verschaffen organiseerde men regelmatig avonden met voordrachten of muziekkuitvoeringen.

DE SCHOOL OP HET FRONT

In het begin van de oorlog geven veel aalmoezeniers en brancardiërs les aan hun jongens, vooral in lezen en schrijven, omdat ze vaststellen dat er onder hen nog veel ongeletterden zijn. Van aalmoezenier August Nobels weten we dat hij soms door piotten aangesproken wordt om... hun liefdesbrieven aan hun verloofde op papier te zetten!

Pater Ildefons Peeters springt op het geschikte ogenblik bij om de verschillende initiatieven te bundelen en degelijk te organiseren. Zijn rechterhand daarbij is de onderpastoor van Nieuwpoort, Achiël Dewulf.

De « *School op het Front* » ijvert voor de inrichting van uiteenlopende leergangen. Al wie wil lesgeven aan groepjes van tenminste tien soldaten, kan rekenen op leerboeken en schrijfgerei.

« De leergangen werden mondeling en schriftelijk in onze beide nationale talen gegeven en alles wat leraren en leerlingen nodig hadden, werd kosteloos bezorgd. Voor het lager onderwijs alleen al kreeg men 155 lesgevers en 5000 leerlingen. Er werd onderricht gegeven in Nederlands, Frans, Engels en Spaans. Verder kwamen nog lessen over opvoedkunde, rekenen, tekenen, aardrijkskunde, geschiedenis, snelschrift, natuur- en scheikunde enz.

« Middelbaar onderwijs gaf men aan 504 leerlingen. De lesgevers stonden onder leiding van Arthur Boon, later hoogleraar en voorzitter van het Davidsfonds te Leuven. Tijdens de rusttijd werden de leerlingen in schuren of echte klaslokalen bijeengeroepen, waar ze heel de dag les kregen. In een paar legerafdelingen werden ze daartoe zelfs twee of drie maanden van loopgravendienst ontslagen. Het ministerie liet ook drie verschillende middenjury's aanstellen, om de examens voor een wettelijk diploma af te nemen » (P. Hildebrand, *Het Vlaamsgezinde dagblad De Belgische Standaard...*, p. 177).

Daarnaast zijn er ook beroepsleergangen voor landbouw, werktuigkunde, metaal- en houtbewerking, letterzetten, metselen enz. Een kleine zeventig leerders geven les aan 3700 leerlingen. Zelfs de seminaristen worden niet vergeten: ze krijgen dankzij een toelage van *De Belgische Standaard* gratis lespakketten over filosofie en theologie.

STUDIEKRINGEN

Aalmoezenier Jozef Pauwels sticht al in juli 1915 een kring die zich richt tot de intellectuelen aan het front. Het eerste werkingsjaar worden 45 vergaderingen gehouden, vooral over letterkundige thema's.

Onder impuls van aalmoezenier Vigilius De Bock, een franciscaan, verenigen een tiental soldaten van het 4de bataljon van het 4de linieregiment zich eind

januari 1916 in een tweetalige studiekering, « *Voor God en Vaderland – Dieu et Patrie* ». De kring plaatst zich onder de bescherming van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes. Voorzitter Gaston Rombaut, een onderwijzer-brancardiër, brengt het doel als volgt onder woorden: « *Een klein, maar kloek getal door en door christelijke Vlamingen en Walen, die er voor uitkomen wat ze zijn en rondom zich goed zijn. Bijzonderlijk trachten te bekomen dat er zoveel soldaten [als] mogelijk naar de zondagmis gaan en nu en dan te biecht en te communie. En als we er iets kunnen aan doen, het vloeken te vermijden en de slechte klap.* »

Het doel is om de godsdienstzin onder de gewone soldaten te bevorderen door het goede voorbeeld, in woord en daad, van een kleine kern van diepgelovigen. Aan Vlaamse kant haalt men vijftig leden die om de twee weken samenkomen voor een spreekbeurt over een religieus onderwerp en een meditatie door pater De Bock.

Een gelijkaardige studiekering wordt in het leven geroepen door aalmoezenier Marcel Bulcke voor piotten van het 1ste bataljon van het 3de linieregiment. Frontarts dokter Albert Bessemans organiseert een kring voor spreekoefeningen en discussies over belangrijke gedachtestromingen. Geestelijke ontwikkeling is ook het streefdoel van de kring van Frans Van der Linden en Antoon Van Gelder, Antwerpse intellectuelen die dienen in het eerste regiment karabiniers. Voor de besprekingen van literaire, wetenschappelijke en kunstzinnige thema's kunnen zij rekenen op aalmoezenier dom Franco de Wyels, monnik van Affligem, die boeken uit zijn bibliotheek ter beschikking stelt.

In het 1ste bataljon grenadiërs willen brancardiër Ragoen en aalmoezenier Coen iets doen aan het feit « *dat het stoffelijk leven ver de hand over het geestelijke heeft* ». Hun studiekering wordt « *De Hoogte In* » gedoopt. De leden lezen letterkundig werk voor, luisteren naar conferenties over het geloof enz.

De bekommernis van hulpdokter Hilaire Gravez, medestander van Dr. Daels, gaat uit naar de Vlaams-katholieke studenten aan het front, die hij wil verenigen in « *een geestes- en een zielenverbond* ». Zij moeten « *onze zaak zowel als zichzelf aan God aanbevelen en zich aansluiten door hun gebeden met allen die hier en ginder voor ons Vlaamse volk en zijn herwording werken en bidden.* »

Met dit laatste citaat raken we een nieuw thema aan, dat weliswaar al in veel van de opgesomde initiatieven aan het front expliciet of impliciet aanwezig is, maar dat in de loop van de oorlog steeds nadrukkelijker naar voren zal komen: de Vlaamse kwestie. Maar dat is weer een ander verhaal.

redactie KCR

Nederlandstalige uitgave van *Il est Ressuscité ! La Contre-Réforme Catholique au XXIe siècle*.

Stichter: † Abbé Georges de Nantes.

Hoofredacteur: Broeder Bruno Bonnet-Eymard, Maison Saint-Joseph, F-10260 Saint-Parres-lès-Vaudes.

Verantwoordelijke uitgever: A. Van der Schraelen, Driesheide 45, B-2980 Zoersel.

Abonnement: € 10. Steunabonnement: vanaf € 15. Buitenland: € 12.

Rekening 000-3302057-80. IBAN: BE47 000 3302057 80. BIC: BPOTBEB1.

Internet: <http://nl.crc-resurrection.org/> – E-mail: hij.is.verrezen@gmail.com